

25.10.2022

EOAK/5337/2022

Oikeusministeriö

PL 25

00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: VN/4305/2022

Maalittamisen rikosoikeudellinen sääntely

Oikeusministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntoa maalittamisen rikosoikeudellista sääntelyä koskevasta [arviomuistiosta](#). Lausunto on pyydetty antamaan vastaamalla lausuntopalvelussa (www.lausuntopalvelu.fi) julkaistuu [lausuntopyyntöön](#). Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi oikeusministeriö on pyytänyt, että lausunto jaotellaan tässä lausunnossa käytettyjen väliotsikoiden mukaisesti.

Arviomuistion laatimisen taustalla on erityisesti eduskunnan laitoman uhkauksen syyteoikeuden muuttamisen yhteydessä hyväksymä lausuma, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että viipymättä selvitetään ja arvioidaan lainsäädännön muutostarpeet maalittamiseen puuttumisen tehostamiseksi rikosoikeudellisin keinoin sekä valmistellaan tarvittavat lakiehdotukset ja ohjeet niin, että maalittamisen uhrin asemaa vahvistetaan ([EV 97/2021 vp](#)).

Totean pyydettyinä lausuntonani seuraavan.

1. Yleistä

Maalittaminen on alun perin sotilastermi. Pasi Kesselin teoksessa [”Tykistö taistelee tulellaan”](#) (Edita, 2017, s. 310) maalittamista kuvataan näin:

”Maalittamisen tarkoituksena on varmistaa, että mahdollisimman moni vastustajan tärkeistä ja arvokkaista maaleista on otettu huomioon ja että niihin vaikutetaan siten, että se palvelee omien tavoitteiden saavuttamista. Maalit jaetaan maalittamisessa valmisteltuihin maaleihin ja tilanteenmukaisiin maaleihin. Valmistellut maalit jakaantuvat edelleen suunniteltuihin maaleihin, joihin vaikutetaan tietyinä ajankohtana, ja ti-

lattaviin maaleihin, joiden tulittamisajankohtaa ei ole päätetty etukäteen. Lisäksi maalit jaetaan koviin, puolikoviin ja pehmeisiin maaleihin.”

Maalittaminen liittyy siis myös tulenjohtoon ja maalin osoittamiseen. Näin mahdollistetaan useista lähteistä ammuttavan tulen keskittäminen tiettyyn valittuun maaliin. Näkökulmasta riippuen sotilaalliseen toimintaan liittyvä maalittaminen voi olla oikeudetonta (laiton hyökkäyssota) tai osa oikeutettua itsepuolustusta.

Suhtautuminen maalittamisen oikeudenvastaisuuteen riippuu sotilaallisen konfliktin ulkopuolellakin kulloinkin käsillä olevasta tilanteesta ja siitä, mistä näkökulmasta toimintaa tarkastellaan. Arvioinnin kannalta saattaa olla ratkaisevaa, onko kysymys esimerkiksi korruptoituneen ja epädemokraattisen valtionjohdon ja hallinnon toiminnan arvosteluun ja oikeutetun vastarinnan mobilisointiin liittyvästä muusta kuin sotilaallisesta maalittamisesta vai demokraattisen yhteiskunnan toiminnallisten rakenteiden työrauhan häiritsemisestä. Tulkinnat riippuvat näkökulmasta. Kysymys saattaa olla klassisesta ”yhden terroristi, toisen vapaustaistelijan” -problematiikasta.

Arviomuistiossa käsitellyn maalittamisen olennaisena tunnusmerkkinä voidaan pitää pyrkimystä kohdentaa toiminta tiettyyn maaliin vaikutuksen maksimoimiseksi. Maalittaminen ei siis nyt kysymyksessä olevassa ei-sotilaallisessa asiayhteydessäkään ole pelkkää yhteen maaliin tähtäämistä vaan toimintaa, jonka tarkoituksena on saada muutkin tähtäämään samaan maaliin. Kysymys on siis toiminnan skaalaamisesta ja pyrkimyksestä siihen, että toiminnan kokonaisvaikutus on enemmän kuin yksittäisten irrallisten osiensa summa.

Jos halutaan maalittaa esimerkiksi tasavallan hallitusta, korkeinta oikeutta tai mediataloa saattaa olla tehokkaampaa lähettää tietylle ministerille, tietylle korkeimman oikeuden jäsenelle tai tietylle toimittajalle 1.000 henkilökohtaista viestiä yhden illan ja yön aikana sen sijaan, että vastaavat viestit hajautuisivat koordinoimattomasti eri ministereille, oikeusneuvoksille tai toimittajille ja lähetettäisiin pikkuhiljaa pidemmän ajan kuluessa.

Yksittäiset oikeudenvastaiset teot kuten uhkaukset ja kunnianloukkaukset, joita maalittamisen uhriin voidaan kohdistaa, ovat nähdäkseni jo nykyisin kattavasti kriminalisoituja. Maalittamista koskevan erilliskriminalisoinnin, jos sellaiseen päädytään, tulisi nähdäkseni koskea vain toimintaa, jota ei voida pitää tekijäkumppanuutena tai muuna osallisuutena (yllytys tai avunanto) jo rangaistaviksi säädettyihin rikoksiin.

Maalittamiseksi kutsutusta ilmiöstä on tullut ongelma sen vuoksi, että älylaitteet ja erilaiset verkkoympäristöt mahdollistavat nopean, vaivattoman ja usein myös harkitsemattoman reagoinnin mihin tahansa asiaan. Jos vastaava viestintä edellyttäisi kasvokkaista kohtaamista, kirjeen kirjoittamista, postimerkin nuolemista, puhelinlinjan vapautumisen odottamista tai ulos kadulle lähtemistä, toiminnan skaalaami-

nen eli maalittaminen ei onnistuisi yhtä helposti kuin verkkoympäristössä.

Verkkoympäristössä esiintyvään maalittamistoimintaan liittyy uudesta tekniikasta ja uusista alustoista huolimatta samanlaisia sananvapauden ja kokoontumisvapauden liittyviä piirteitä kuin esimerkiksi erilaisien protestimarssien ja katutason mielenosoitusten järjestämiseen. Myös poliitikkojen tai muiden vaikuttajien kodin eteen kerääntyminen kylttien ja megafonien kanssa on varsinkin ulkomailta tuttu maalittamiseen rinnastuva ilmiö.

Menneiden aikojen agitaattoreita ja ”ulkomaisia agenteja” vastaavat nyt myös sosiaalisen median influensserit, trollit ja muut toiminnan katalysaattorit. Jos tavoitteena ennen oli tuhannen ihmisen mielenosoitus lähetystön edessä, sama asia saatetaan hoitaa nykyisin tuhannen ihmisen vihaisilla kommentteilla verkkoalustoilla – toki myös perinteisiä katutason mielenosoituksia organisoidaan verkossa. Viestien lähettämisen ja niiden sisällön kokeminen oikeudettomaksi toiminnaksi saattaa kuitenkin edellä todetuin tavoin riippua millä tahansa alustalla edelleenkin paljolti siitä, mistä näkökulmasta asiaa tarkastellaan.

2. Maalittamisen määritelmä

Edellä todetun mukaisesti maalittamiseksi kutsutusta toiminnasta, mikäli sen kriminalisointiin päädyttäisiin, olisi pyrittävä löytämään sellainen ydinalue tai katve, johon jo olemassa olevilla rikoslain säännöksillä ei kyetä vaikuttamaan. Uusia päällekkäisiä kriminalisointeja ei tarvita.

Mahdollisen kriminalisoinnin tulisi kattaa sekä johdetun maalittamistoiminnan käynnistäminen että siihen osallistuminen tietoisena toiminnan massaluonteisuudesta. Ongelmaksi saattaa käytännössä kuitenkin muodostua johdetun ja suunnitellun toiminnan erottaminen spontaanista ”joukossa tyhmyys tiivistyy” -laumatoiminnasta. Esimerkiksi verkkokeskustelut saattavat yllättäen skaalautua ja eskaloitua suuntiin, joita ammattimaisinkaan trolli ei ole osannut ennustaa. Kysymys saattaa olla kohteen kannalta maalittamiseksi koetusta ilmiöstä, muttei toiminnasta, jota joku varsinaisesti ohjaisi.

Tutkijatohtori Kristiina Koivukarin artikkelissa ([Lakimies 6/2021](#), s. 981) on osuvasti todettu, että maalittamistilanne saattaa saada alkunsa hyvin monen tyyppisistä teoista, ilmaisuista tai tilanteista. Yhtä hyvin neutraali tai henkilöä positiivisessa valossa käsittelevä missä tahansa yhteydessä esitetty kuin toiseen henkilöön kohdistuva kriittinen kommenttikin voi laukaista maalittamistyyppisen tilanteen. Koivukari on artikkelissaan todennut myös, että on osittain mahdotonta ennakoida, mitkä viestit tai teot aiheuttavat maalittamisena näyttäytyvää käyttäytymistä, mutta sananvapautta ei voida rajoittaa niin, että kaikki mahdollisesti maalittamisriskiä aiheuttavat ilmaisut kiellettäisiin, kun myös aivan sananvapauden ytimeen kuuluvat ilmaisut voivat sisältää mainitun riskin.

Käytännössä voi esiintyä tapauksia, joissa verkkoympäristön keskustelupalstoilla arvostellaan esimerkiksi julkisuudessa esillä ollutta käräjäoikeuden ratkaisua. Kysymys saattaa olla esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten nuorten miesten tekemiksi väitetyistä seksuaalirikoksista. Jossain vaiheessa keskustelu saattaa edetä sen selvittämiseen, minkä nimiset tuomarit ovat tehneet kyseisen ratkaisun. Sen jälkeen joku verkkokeskustelun osallistujista päättää tai tietää tuomareiden sähköpostiosoitteet ja pian sähköpostit saattavat täytyä kymmenistä tai jopa sadoista, osittain asiallisista, mutta osittain törkeistä ja uhkavista viesteistä. Viitteitä siihen, että toimintaa olisi johdettu jostain tai joku olisi muuten organisoinut sitä, ei kuitenkaan välttämättä ole. Toisen suuntaisena esimerkkinä on syytä mainita valtakunnansyyttäjän saama ilmeisen organisoitu palautevyöry eri puolilta maailmaa Päivi Räsäsen asiassa.

Maalittamisessa ei välttämättä ole kysymys siitä, että kohteeksi valikoidusta henkilöstä esitetään perättömiä tai halventavia tietoja tai että hänen yksityiselämänsä koskevia tietoja levitetään taikka että häntä uhataan. Raiskausjutun ratkaissut tuomari saattaa esimerkiksi saada osakseen arvostelua siitä, ettei hän katsonut raiskausta törkeäksi (esim. aikanaan runsaasti verkkokeskustelua herättänyt [KKO 2017:69](#)) vaan piti sitä perusmuotoisena raiskauksena. Tuomarin saamassa palautteessa voi olla kysymys uhkailusta tai häirinnästä, mutta periaatteessa kuitenkin myös samanlaisesta toiminnasta kuin jatkuvissa mielenosoituksissa Yhdysvaltain korkeimman oikeuden edessä esimerkiksi aborttiratkaisuihin liittyen. Myös perinteiset katusen mielenosoitukset ovat organisoituja ja niihinkin voi liittyä järjestelmällisen häirinnän piirteitä, esimerkiksi melun aiheuttamista ja liikenteen häiritsemistä, usein myös jonkinasteista ilkeiden uhkaa.

3. Tarve säätää maalittaminen rangaistavaksi ja rangaistavaksi säätämisen edellytykset

Arviomuistiossa käsitellyssä Poliisihallituksen ym. aloitteessa on arvioitu viranomaisiin kohdistuvan maalittamisen vaikutuksia ja kriminalisoinnin tarvetta. Poliisihallituksen mukaan maalittamisen tavoitteena on yleensä:

1) vahingoittaa viranomaisia

- luomalla epäluottamusta viranomaisia kohtaan
- kyseenalaistamalla viranomaisten puolueettomuutta
- ruokkimalla (ulkoista ja sisäistä) polarisaatiota
- heikentämällä esimerkiksi poliisin, syyttäjän tai tuomarin ammatin houkuttelevuutta
- edistämällä virkamiesten halukkuutta siirtyä muihin tehtäviin
- vaikeuttamalla rekrytoitumista tiettyihin tehtäviin

2) vaikuttaa viranomaisen toimintaan tai päätöksentekoon, joko yksittäisessä tapauksessa tai tietyn asiaryhmäkokonaisuuden osalta yleisesti

- esimerkiksi operatiivisen toiminnan tasolla virkamiesten epäasiallinen painostaminen luopumaan virkatehtävien suorittamisesta tietyn

ryhmän osalta tai rikosprosessin hidastaminen/haittaaminen/tutkinnan vaarantaminen.

Mikäli edellä selostettuja näkökohtia peilataan esimerkiksi Venäjän turvallisuuspalveluun tai Iranin siveyspoliisiin, esitetyt viranomaisten toimintaa ja toiminnan jatkuvuutta suojaavat Poliisihallituksen argumentit eivät kannata kovinkaan pitkälle. Demokraattisen oikeusvaltion kriteerit täyttävissä maissa, kuten Suomessa, tilanne on luonnollisesti toinen kuin Venäjällä tai Iranissa. Voidaan silti pohtia, miten olisi luonnostellun tunnusmerkistön kannalta tullut suhtautua epäluottamuksen luomiseen esimerkiksi Helsingin huumevalvontaa kohtaan ennen väärinkäytösten paljastumista.

Perustuslain 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauksen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Sananvapaussäännöksen keskeisenä tarkoituksena on sen esitöiden mukaan taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin ([HE 309/1993 vp](#), s. 56/II). Sananvapautta on perinteisesti pidetty ennen muuta poliittisena perusoikeutena ([PeVL 19/1998 vp](#), s. 5/I). Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 10 artiklan 1 kohdan mukaan sananvapaus sisältää vapauden mielipiteisiin sekä oikeuden vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia viranomaisten siihen puuttumatta.

Sananvapaus tulee turvata kaikenlaisilla keskustelun alustoilla, ja sananvapaus voi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan koskea myös loukkaavien, liioittelevien ja häiritsevien mielipiteiden esittämistä. Ilmaisuja on tarkasteltava asiayhteydessään, jolloin huomioon voidaan ottaa verkkokeskustelussa yleisesti käytetty liioitteleva ja kova kielenkäyttö ([KKO 2019:81](#), kohta 22).

Rikosoikeudellisen järjestelmän tehtävänä on osaltaan tehostaa perus- ja ihmisoikeuksien suojaa. Maalittamista koskeva rangaistus säännös ei luonnollisestikaan saa loukata ihmis- ja perusoikeuksia, kuten sananvapautta. Kriminalisoinnin tulisi myös voida odottaa olevan tehokas eli sen avulla tulee voida selvästi estää kyseisentyypistä moitittavaa käyttäytymistä. Kriminalisointiin ei myöskään saisi liittyä ylitsepäaseämmä näyttöongelmia.

4. Maalittamisen tunnusmerkistö

Arviomuistiossa luonnostellun maalittamisen kriminalisoinnin ensimmäinen tunnusmerkki koskisi maalittamisen alustaa. Alustaksi ei kelpaisi katu tai ministerin kodin edusta vaan yksinomaan yleisesti käytettävä sähköinen tietoverkko. Edes järjestöjen tai työpaikkojen käytössä olevat tai muutkaan sisäiset tietoverkot eivät täyttäisi yleisesti käytettävän sähköisen tietoverkon määritelmää.

Voidaan pohtia, missä suhteissa toiminta verkossa poikkeaa katutason mielenosoittajien kyttien esittelemisestä ja iskulauseiden huutamisesta tai tällaisen mielenosoituksen järjestämisestä. Mielenosoittamisen mahdolliset tavat ovat moninaisia: esim. ”Rope. Tree. Journalist. Some Assembly Required” -paidat vaalitulaisuudessa tai muut vaatetuksesta ilmenevät rajutkin kannanotot ja vihan ilmaiseminen pukeutumisella.

Samoin voidaan pohtia, miksi vain toiminta yleisessä tietoverkossa pitäisi kriminalisoida. Kriminalisoinnin tunnusmerkistön kytkeminen yleisiin tietoverkkoihin johtaisi nähdäkseni myös siihen, että Suomessa kriminalisoitavan maalittamisen kohde voisi ilmeisesti olla esimerkiksi vieraan valtion viranomaisen tai päämies ja luonnostelussa tunnusmerkistössä tarkoitettu järjestelmällinen häirintä voisi koostua monista eri maista lähetetyistä viesteistä. Rikoksen tekopaikan määrittelyyn, Suomen rikoslain soveltamisalaan ja valtioiden suvereniteettiin liittyviä kysymyksiä arviomuistiossa ei ole käsitelty.

Luonnostellun maalittamisen määritelmän mukaisina järjestelmällisen häirinnän piiriin kuuluvina tekoina tulisivat kysymykseen kohdehenkilön uhkaaminen tai painostaminen sekä tämän loukkaaminen väärän, vääristellyn, halventavan tai yksityiselämää koskevan tiedon esittämisellä.

Arviomuistiossa lähdetään siitä (s. 79), että ”väärän tiedon käsitettä ja ulottuvuutta voidaan pitää varsin selvänä”. Vääristellyn tiedon tapauksissa olisi arviomuistion mukaan kysymys siitä, että kohdehenkilö esitetään epäedullisessa valossa perusteettomasti tietoja muuttamalla, valikoimalla tai yhdistelemällä esimerkiksi niin, että hänen ratkaisutoimintaansa tai työtehtävän hoitamistaan koskeva kokonaiskuva ei pidä paikkaansa.

Nähdäkseni väärän tiedon käsite ei suinkaan aina ole selvä. Poliisi ja muut esitutkintaviranomaiset tutkivat rikoksia ja syyttäjät syyttää niistä. Käräjäoikeus saattaa tuomita syytetyt, mutta hovioikeus kenties hylkää syytteen. Voidaan pohtia, ovatko muut kuin hovioikeus tällaisessa tapauksessa toimineet väärän tiedon pohjalta. Epäilyn muuttuminen tiedoksi tai tiedon puutteeksi ei ole kysymyksenä ”varsin selvä”.

Tiedon, väitteen, epäilyn ja mielipiteen välinen ero on ylipäättänsä häilyvä. Tieto siitä, että joku on rikollinen, narkomaani, narsisti tai natsi, saattaa olla hyvinkin kiistanalainen.

Luonnosteltu tunnusmerkistö edellyttäisi maalittamisen käynnistäjän osalta tarkoitusta saada aikaan henkilöön tämän työtehtävien tai yhteiskunnallisten tehtävien vuoksi yleisessä tietoverkossa tapahtuvaa järjestelmällistä häirintää, ja toimintaan osallistujan osalta tietoisuutta toiminnan luonteesta eli siitä, että kysymys on järjestelmällisestä häirinnästä. Pidän tätä tunnusmerkistön osaa periaatteessa onnistuneena.

Luonnosteltu tunnusmerkistö sisältäisi myös vastaavat sananvapautta turvaavat poikkeukset kuin yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen ja kunnianloukkauksen tunnusmerkistötkin. Sananvapautta korostava vastuuvapauslauseke niiltä osin kuin keskustelussa on kyse yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitetystä ilmaisusta, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä, on tärkeä. Käytännössä sananvapautta koskevat punninnat ja rajanvedot tulisivat kuitenkin maalittamisen kohdalla olemaan kenties vieläkin vaikeampia kuin esimerkiksi kunnianloukkauksen kysymyksessä ollen.

Toimintaan osallistuvien (1 mom. 2 kohta) piiri voi olla hyvin laaja (esim. tuhat osallistujaa). Järjestelmälliseen häirintään osallistuneiden henkilöiden rajaamiseen tulisi todennäköisesti liittymään vaikeita ongelmia niin esitutinnan käytännön toimittamisen kuin epäiltyjen yhdenvertaisuuden kannalta. Jos kysymys on vilkkaasta satoja tai tuhansia viestejä sisältäneestä verkkokeskustelusta, osassa viesteistä saatetaan luonnostellun tunnusmerkistön selvästi täyttävällä tavalla hyökätä kohdehenkilön kimppuun, toisissa viesteissä häntä mahdollisesti puolustetaan ja loput, ehkä suurin osa, viesteistä sijoittuu näiden ääripäiden välille. Rajanvedot olisivat jo esitutkintakynnyksen (”syytä epäillä”) ylittymistä arvioitaessa vaikeita ja edellyttäisivät järjestelmällistä häirintää sisältävän viestikokonaisuuden kaikkien viestien läpikäymistä. Kun viestit saataisiin lajiteltua tunnusmerkistön täyttäviin viesteihin ja muihin viesteihin, seuraava ongelma olisi sen selvittäminen, kuka viestit oli kirjoittanut.

Esitutinnan valmistuttua syyteeseen ja tuomioistuinkäsittelyyn saat-taisi päätyä hyvin suuri joukko järjestelmälliseen häirintään yhdellä tai useammalla viestillä osallistuneita henkilöitä. Juttukokonaisuudet saattaisivat kooltaan helposti ylittää esimerkiksi viimeaikaisiin mielenosoituksiin liittyvät sadat, pääasiassa niskoittelua poliisia vastaan koskevat rikosepäilyt, joita parhaillaan käsitellään Helsingissä¹.

5. Maalittamisen rangastusasteikko

Mikäli maalittamisen erilliskriminalisointiin päädyttäisiin, arviomuistiossa kaavailtu asteikko sakosta vuoteen vankeutta saattaisi sinänsä olla sopiva ottaen huomioon olemassa olevat kriminalisoinnit.

6. Maalittamisen yritys

Maalittamisen yrityksen kriminalisointi arviomuistiossa luonnostellun tunnusmerkistön pohjalta tekisi rangaistavan menettelyn alan hyvin laajaksi ja vaikeasti ennakoitavaksi. Yksittäinen muita innostava tai provosoiva verkkoviesti saattaa edellä todetuin tavoin johtaa maalittamisena näyttäytyvään häirintään ilman, että viestin laatija olisi pyr-

¹ [<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/161d6a5c-4a55-4605-8433-58e1ce025f5c>
<https://yle.fi/uutiset/3-12309796>]

kinyt tällaiseen seuraukseen. Toisaalta viestejä, joiden lähettäjä on toivonut johtavan järjestelmälliseen häirintään, mutta viestillä ei ole ollut toivottua vaikutusta, saattaa löytyä verkkoympäristöstä paljonkin. Kaikkien yritysten tutkiminen rikoksina olisi viranomaisille loppumaton työsaika ja antaisi erikoisen kuvan ilmaisunvapauden ja nyt suunnitellun kriminalisoinnin suhteesta.

7. Salaiset pakkokeinot ja salaiset tiedonhankintakeinot

Jos maalittaminen kriminalisoidaan nyt kysymyksessä olevan luonnoksen mukaisesti, rikosten tutkinnassa saatetaan tarvita tietoja, joilla tietyt päätelaitteet, liittymät, tukiasemat ja ip-osoitteet voidaan yhdistää epäiltyihin henkilöihin, jotka tuskin välttämättä toimivat verkkoympäristössä omilla nimillään.

Televalvontaa koskevia säännösehdotuksia on arvioitava perustuslain 10 §:n 2 ja 4 momentin kannalta. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on 2 momentin mukaan loukkaamaton. Lailla voidaan kuitenkin 4 momentin perusteella säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa.

Televalvonta on pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin ja poliisilain 5 luvun 8 §:n 2 momentin perusteella lähtökohtaisesti vain vakavien rikosten selvittämisessä ja estämisessä käytettävä keino. Mainittujen momenttien 1 kohdan mukaan televalvontaa voidaan käyttää sellaisten rikosten selvittämisessä, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Tästä lähtökohdasta on kuitenkin arviomustiassa todettu tavoin säädetty poikkeuksia niin, että rikoskohtaisista perustelluista syistä televalvonnan käyttäminen on mahdollistettu sellaistenkin rikosten selvittämisessä, joiden enimmäisrangaistukset ovat merkittävästikin neljän vuoden vankeusrangaistuksia matalampia. Neljän vuoden enimmäisrangaistusvaatimuksesta ei ole pidetty kiinni esimerkiksi teleosoitetta ja telepätelaitetta käyttäen tehtyjen rikosten kohdalla. Maalittaminen olisi luonnostellun tunnusmerkistönsä mukaan tällainen rikos.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt yksilön turvallisuuteen vaikuttavien rikosten osalta hyväksyttävänä, että televalvontaa voidaan käyttää myös sellaisten rikosten tutkinnassa, joiden rangaistusmaksimi on alle neljä vuotta. Esimerkiksi uutta pakkokeinolakia koskeneessa lausunnossaan valiokunta ei pitänyt perustuslain kannalta ongelmallisena televalvontamahdollisuuden ulottamista seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön (rikoslain 20 luvun 8 §), josta voidaan tuomita rangaistukseksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta ([PeVL 66/2010 vp](#), s. 7). Sama kanta ilmenee lausunnossa [PeVL 32/2013 vp](#) (s. 5), jossa oli kysymys mahdollisuudesta tunnistamistietojen hankkimiseen sellaisissa tapauksissa, joissa epäiltyä on syytä epäillä lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin. Kyseisestä rikoslain 20 luvun 8 b §:ssä rangaistavaksi säädetystä rikok-

sesta voidaan tuomita rangaistukseksi sakkoa tai enintään vuosi vankeutta.

Mikäli lähdetään siitä, että maalittamisessa olisi selvästi kysymys rikoksesta, jota voidaan pitää perustuslain 10 §:ssä tarkoitettuna yksilön turvallisuutta vaarantavana rikoksena, tunnistamistietojen saamisen mahdollisuus ei ilmeisesti olisi perustuslain kannalta ongelmallista. Maalittamisen kohdalla tilanne ei kuitenkaan ole yhtä selvä kuin edellä mainittujen seksuaalirikosten kohdalla. Toisaalta maalittamisella suojattaisiin myös demokraattisen yhteiskunnan rakenteiden toimivuutta ja muita yksilötasosta irrottautuvia arvoja, joten periaatteessa kysymys saattaisi olla myös yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavasta perustuslain 10 §:ssä tarkoitettusta rikoksesta.

Pakkokeinojen käytön sallittavuutta pohdittaessa on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota siihen, että ilmiönä maalittaminen on rikos, joka koostuu useiden henkilöiden toiminnan muodostamasta kokonaisuudesta, kun taas nykyiset televalvonnan perusterikokset ovat tyypillisesti yhden tekijän yksittäisiä rikoksia. Maalittamisen uhrin kannalta järjestelmällisen häirinnän vaikutus on enemmän kuin osiensa summa. Yksittäisen toimintaan osallistuneen henkilön kannalta kysymys voi silti olla vain yhdestä harkitsemattomasta kommentista tai viestistä taikka ehkä jopa vain toisten viestien peukuttamisesta. Yksittäisellä osallistujalla ei välttämättä ole tietoa maalittamisen laajuudesta ja vakavuudesta, vaikka hänen edellytetäänkin olevan tietoinen toiminnan luonteesta.

Maalittamisen maksimirangaistus määräytyy toiminnan käynnistäjän menettelyn vahingollisuuden ja vaarallisuuden sekä syyllisyyden perusteella, mutta yksittäisen viestin kirjoittajan teon paheksuttavuus voi olla olennaisesti vähäisempää. Luonnostellun tunnusmerkistön kaksijakoisuus (primus motor/muut osalliset) asettaa myös pakkokeinojen käytön hyväksyttävyydelle omat haasteensa. Suhtaudun varauksellisesti siihen, että televalvonnan käytön mahdollisuus avattaisiin kaikkien osallisten mahdollisesti hyvinkin lieviin tekoihin.

8. Ehdotusten vaikutukset

Kenellä tahansa on vapaa pääsy internetin viestintään ja sosiaalisen median lukuisille julkaisualustoille, joissa ei ole sisällön ennakkovalvontaa. Tämä mahdollistaa monenlaisen keskustelun, viestinnän ja yhteydenpidon. Kysymys voi olla esimerkiksi yhteiskunnallisesta keskustelusta, verkkokiusaamisesta, nettihuijauksista, huumekaupasta, valeprofiilien ja -sivustojen käytöstä, kostopornon levittämisestä tai vieraan valtion harjoittamasta trollauksesta.

Asiallisen yhteiskunnallisen keskustelun ja jonkin jo nykyisin rangaistavaksi säädetyn rikoksen tunnusmerkistön täyttävän häiriökäyttäytymisen välissä ei ole helppoa nähdä sellaista katvealuetta, joka välttämättä edellyttäisi uutta kriminalisointia ja siihen perustuvaa viranomaisvalvontaa ja -tutkintaa. Verkkoympäristössä tapahtuu paljon muutakin rikollisuutta, joka edellyttäisi nykyistä enemmän viranomais-

ten huomiota. Joutuvathan tuhannet ihmiset nimenomaan verkkoympäristössä päivittäin pankkitunnusten kalastelun ja muunlaisten petosten yritysten uhriksi ilman, että viranomaiset tai lainsäätäjät olisivat kovinkaan vahvasti reagoineet asiaan.

Juttukokonaisuudet, joissa on jopa satoja tai tuhansia asianosaisia kuormittavat rikosoikeudenhoidon koneistoa niin, että kaikkien asioiden hoito poliisissa, syyttäjälaitoksessa ja tuomioistuimissa viivästyy. Järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen pitävät jo käsitteinä sisälleen joukkovoiman käyttämisen, mikä samalla vääjäämättä merkitsee asiaan osallisten suurta määrää esitutkintaan, syyteharkintaan ja oikeuteen päätyvissä jutuissa. Maalittamisessa olisi jo tunnusmerkistöistä johtuvista syistä kysymys rikoksesta, jonka tekemiseen osallistuu poikkeuksellisen paljon ihmisiä samalla kertaa. Järjestelmällistä häirintää koskevan jutun pilkkominen pienempiin osiin oikeudenkäynnissä ei luultavasti olisi mahdollista, koska tunnusmerkistön ydin olisi juuri se kokonaisuus, joka muodostuu toiminnan pienemmistä osista.

Arviomuistiossa on (s. 119) esitetty euromääräisiä arvioita kriminaalisoinnin aiheuttamista lisäkustannuksista rikosoikeudenhoidon toimijoille. Arvioidut summat ovat vaatimattomia ja perustuvat siihen, että yhdessä jutussa olisi keskimäärin 10 epäiltyä. Pidän arvioita sekä eurojen että asianosaisten määrän osalta selvästi alimitoitettuina.

9. Muut asiat

Arviomuistiossa todetaan (s. 68), ettei rikoslainsäädännön käytön yleisiin edellytyksiin ja kriminalisointiperiaatteisiin kuulu sen huomioon ottaminen, miten jokin teko on kriminalisoitu jossakin toisessa valtiossa tai joissakin toisissa valtioissa. Mainittujen kansallisessa arvioinnissa ja harkinnassa huomioon otettavien edellytysten ja periaatteiden kannalta merkitystä ei arviomuistion mukaan ole myöskään sillä, että tekoa ei ole säädetty rangaistavaksi Suomen kannalta merkityksellisissä vertailuvaltioissa.

Arviomuistiossa todetusta huolimatta asian mahdollisessa jatkovalmistelussa ei kannattane sivuuttaa sitä, että maalittaminen ei ole kotimainen ilmiö. Arviomuistiossa ei ole tuotu esiin seikkoja, jotka antaisivat aiheen lähteä siitä, että maalittamista esiintyisi erityisen paljon juuri Suomessa tai että se olisi Suomessa laadultaan erityisen vakavaa. Arviomuistiossa ei myöskään ole pohdittu sitä, ovatko maalittamisen kohteet Suomessa vertailumaita herkempiä maalittamisen vaikutuksille.

Suomessa on jossain määrin uutta, että julkista valtaa käyttävät tuomarit tai virkamiehet saattavat menettää anonymiteettinsä ja saada osakseen heihin henkilöinä kohdistuvaa kielteistä huomiota ja arvostelua. Monissa muissa maissa vastaavaa anonymiteettiä ei ole koskaan edes ollut vaan esimerkiksi tuomarit ovat aina personoituneet henkilöinä eivätkä tuomioistuimen anonymieinä osina.

Mikäli asian valmistelua jatketaan, olisi mielestäni aiheellista pohtia, mikä erottaa Suomen muista vertailumaista maalittamisen kriminalisoinnin välttämättömyyden suhteen. Asialla on merkitystä, vaikka kysymys ei olisikaan rikoslainsäädännön käytön yleisiin edellytyksiin tai kriminalisointiperiaatteisiin kuuluvasta seikasta.

Tietoverkossa tapahtuva maalittaminen on uudenlainen yhteiskunnallinen ongelma, joka pahimmillaan ja aidoimmillaan voi olla vakava. En kuitenkaan ole täysin vakuuttunut siitä, olisiko ehdotetulla uudella kriminalisoinnilla – siihen liittyvät edellä selostetut ongelmat ja olemassa olevat rangaistussäännökset huomioon ottaen – saavutettavissa toivottuja tuloksia.

Lausuntoni annetaan siirtämällä edellä oleva teksti otsikkoja vastaville kentille lausuntopalvelussa (www.lausuntopalvelu.fi).

Oikeusasiamies

Petri Jääskeläinen

Esittelijäneuvos

Jarmo Hirvonen

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.